

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 302

İSLAM CEZA HUKUKU NORMLARI
Hukuk-Değer İlişkisi Açısından

Dr. Öğr. Üyesi Ünal YERLİKAYA

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cd. Uğurlu İş Merkezi No: 97/24
Tel: 0 312. 341 00 02 İskitler/ANKARA
(Sertifika no: 14721)

1. Baskı: Ağustos 2019

ISBN: 978-605-7570-41-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İSLAM CEZA HUKUKU NORMLARI

Hukuk-Değer İlişkisi Açısından

Dr. Öğr. Üyesi Ünal YERLİKAYA

Ankara 2019

Dr. Öğr. Üyesi Ünal YERLİKAYA

1979 yılında Isparta'da doğdu. Orta öğrenimini 1999 yılında Isparta Merkez İmam Hatip Lisesi'nde, yüksek öğrenimini ise 2003 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2003 yılında başladığı yüksek lisans eğitimini "İslam Ceza Hukukunda Mağdur" başlıklı teziyle 2006 yılında bitirdi. Aynı yıl Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı doktora eğitiminden ise, 2012 yılında "Hukuk-Değer İlişkisi Açısından İslam Ceza Hukuku Normları" başlıklı teziyle mezun oldu. 2005 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam hukuku anabilim dalına araştırma görevlisi olarak atandı ve yaklaşık sekiz yıl bu görevde kaldı. 2013 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam hukuku anabilim dalında başladığı Dr. Öğr. Üyeliği görevine halen devam etmektedir. Uzmanlık alanıyla ilgili makale, bildiri ve kitap bölümü türünden yayınlarının yanısıra *Hanefî İllet Teorisi -Sebeup ve Şart Kavramlarıyla İlişkisi ve Hukuki Düzenlemelere Etkisi-* başlıklı kitap çalışması bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	11

BİRİNCİ BÖLÜM DEĞER ve HUKUK NORMU

I. DEĞER ve DEĞER YARGISI KAVRAMLARI:

KURAM-KAVRAM İLİŞKİSİ	21
A. Kavram Sorununa Giriş	21
B. Ahlak Felsefesinde Değer ve Değer Yargısı Kavramları	23
C. Klasik Fıkıh Usûlü Literatüründe Değer ve Değer Yargısı Kavramları	37
II. HUKUK NORMU ve DEĞERLE İLİŞKİSİ	54
A. Hukuk Normları	54
1. Genel Olarak Beşerî Davranış Normları	54
2. Hukuk Normunun Tanımı	64
a. Genel Olarak Hukuk Normu	64
b. İslâm Hukuk Normu	68
3. Hukuk Normunun Hukukî Konusu ve Hak Kavramıyla İlişkisi	79
a. Hukuk Normunun Hukukî Konusu	79
b. Hak Kavramı ve Hukukî Değerle İlişkisi	89
4. Hukuk Normunun Dilsel Yapısı	99
B. Hukuk Normu-Değer İlişkisi	105
1. Ahkâmın Ta'îlî İle Değer Arasındaki İlişki	105
2. Yükümlülüğün Şer'î Bildirime Bağlı Olup Olmaması Sorunu İle Değer Tartışmaları Arasındaki İlişki: Normatiflik-Değer İlişkisi	128

İKİNCİ BÖLÜM CEZA HUKUKU ve HUKUKİ DEĞER

I. CEZA HUKUKUNDA SUÇ-HUKUKİ DEĞER İLİŞKİSİ	143
A. Suçun Tanımı ve Hukukî Konusu	143
1. Suçun Tanımı ve Unsurları	143
2. Suçun Hukukî Konusu: Suçla Korunması Amaçlanan Hukukî Değer	158
3. Hukukî Konunun Tasnifi ve Hiyerarşik Yapısı	186
B. Suçların Tasnifi İle Hukukî Değer Arasındaki İlişki	195
1. Genel Olarak Suçların Tasnifi	195
2. Suçların Tasnifi İle Hukukî Değer Arasındaki İlişki	199
3. Suçların Tasnifine Etkisi Bakımından Ceza Hukukunda Kıyasın Geçerliliği Sorunu	203

II. CEZA-HUKUKİ DEĞER İLİŞKİSİ -----	212
A. Cezanın Tanımı ve Tasnifi -----	212
B. Cezaların Belirlenmesi İle Hukukî Değer Arasındaki İlişki -----	215
1. Had Cezasını Gerektiren Suçlarda Ceza-Hukukî Değer İlişkisi---	215
2. Kısâs Cezasını Gerektiren Suçlarda Ceza-Hukukî Değer İlişkisi--	240
C. Cezaların Kısmen veya Tamamen Düşürülmesi İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki -----	250

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CEZA MUHAKEMESİ ve HUKUKİ DEĞER

I. KOĞUŞTURMANIN RE'SEN YA DA ŞİKÂYETE BAĞLI OLMASI İLE İHLAL EDİLEN HAKKIN NİTELİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ --	263
II. SUÇLA İHLAL EDİLEN HAKKIN NİTELİĞİ İLE SUÇLARIN İSPATI ARASINDAKİ İLİŞKİ -----	270
A. Şahitliğin Hukukî Geçerliliği İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki -----	270
1. Şahitlerde Aranılan Şartlar İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki -----	271
2. Naklen (Dolaylı) Şahitliğin İspat Vasıtası Olma Değeri İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki-----	274
3. Kâdî Mektuplarının İspat Vasıtası Olma Değeri İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki-----	278
4. Şahitlikten Dönmenin Hukukî Geçerliliği İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki-----	281
5. Zaman Aşımı ile Şahitliğin Hukukî Geçerliliği Arasındaki İlişki--	284
B. Hâkimin Şahsî Bilgisinin İspat Vasıtası Olarak Değeri İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki -----	288
C. Yeminin ve Yeminden Kaçınmanın İspat Vasıtası Olma Değeri İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki-----	291
D. İkrarın İspat Vasıtası Olma Değeri İle İhlal Edilen Hakkın Niteliği Arasındaki İlişki -----	295
SONUÇ -----	301
KAYNAKÇA -----	309
DİZİN -----	329

KISALTMALAR

- b. : Bin
Bkz/bkz. : Bakınız
by. : Baskı yeri yok
C. : Cilt
Çev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
EÜİFD : Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Hz. : Hazreti
md. : Madde
pp. : Sayfaları Arası
S. : Sayı
s. : Sayfa
ss. : Sayfaları Arası
ö. : Ölüm yılı
Thk. : Tahkik
ty. : Tarih yok
vb. : Ve benzeri
Vol. : Volume
yy. : Yayınevi yok

ÖN SÖZ

Sosyal davranış normları, sosyal yaşamda insanların tavır ve davranışlarını kendilerine göre şekillendirmeleri beklenen *kuralları* ya da *standartları* ifade etmektedir. Normatif bir otoriteyi temsil eden bu standartlara *sosyal norm/sosyal davranış kuralı* denilmektedir. Beşerî davranışların nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin belli idealleri temsil etmeleri yönüyle sosyal davranış normları, olanı değil *olması gerekeni* ifade etmektedirler. Bu, hukuk normları da dâhil, tüm normatif yapıların karakteristik özelliğidir. Çünkü belli bir davranış için belli bir biçimin idealize edilmesi ile o davranışın alması gereken biçim (olması gereken) arasında zorunlu bir ilişki söz konusudur. Sosyal davranış normlarının, olanı değil *olması gerekeni* temsil ediyor olmaları, onların özünde birer *değer yargısı*ndan ibaret bulunuyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Daha açık bir ifade ile sosyal davranış normları, belli değer ölçütlerine göre davranışlara değer biçen ve böylelikle davranışların alması gereken ideal şekli (olması gerekeni) gösteren standartlardır. Bu açıdan bakıldığında, sosyal davranış kurallarının belli bir kısmını temsil eden hukuk kuralları da, birer değer yargısıdır. Buna göre, tıpkı diğer davranış kuralları gibi, birer değer yargısına karşılık gelen hukuk normlarının temel özelliği, düzenleme alanına giren beşerî davranışları olgusallığı yönüyle tanımlamak değil fakat onları belli bir değere göre şekillenen *norma (olması gerekene)* uygun biçimde yönlendirmek ve dönüştürmektir.

Belli bir hukuk düzeni bakımından, iki farklı değerden bahsetmek mümkündür. Onlardan ilki, bizatihi *hukukî düzenlemeye konu olan beşerî davranışa*, ikincisi ise kanun koyucu irade nazarında *hukuken korunmaya değer görülüp hakka*

konu edilen şeye ilişkindir. İkinci türden olan değer hukuk terminolojisinde *hukukî değer* biçiminde ifade edilmektedir. Mahiyeti ve kaynağı yönüyle değer ne olduğu; değer ile normatiflik arasında ne tür bir ilişki bulunduğu; nelerin değerli görülüp hukukî korumanın konusu edileceği; hangi tür davranışların iyi kategorisinde değerlendirilip emre, buna karşılık hangi tür davranışların kötü kategorisinde değerlendirilip yasağa/nehye konu edilmesi gerektiği gibi hususlar, hukuk düşüncesi tarihi boyunca hukuk teorisyenlerini en fazla meşgul eden hususların başlıcaları arasında yer almıştır. Aynı durum İslam hukuk düşüncesi bakımından da söz konusudur. Bu bağlamda İslam hukuk teorisyenleri, değer mahiyeti ve kaynağı; normatiflik-değer ilişkisi; hukukî değerlilik-ta'lil ilişkisi; değerlerin hiyerarşik yapısı; en genel şekliyle değerlerin ve dolayısıyla hakların nasıl tasnif edileceği; hakların birey veya topluma izafe edilmesinin hukukî düzenlemeler bakımından ne tür bir şekillendirici işleve sahip olduğu gibi konulara, hukuk-değer ilişkisi açısından İslam hukuk düşüncesinin karakteristik yapısını kavramaya imkan verecek düzeyde ve derinlikte ilgi göstermişlerdir. Esasen bu çalışmada, İslam hukuk teorisyenlerinin sözü edilen konulardaki yaklaşımlarından hareketle, hukuk-değer ilişkisi açısından İslam hukuk düşüncesinin karakteristik yapısı hakkında genel bir kanate ulaşılması amaçlanmıştır.

Elinizdeki bu kitap “Hukuk-Değer İlişkisi Açısından İslâm Ceza Hukuku Normları” başlığıyla tarafımızdan hazırlanmış doktora tezinin gözden geçirilmiş ve üzerinde kısmî değişiklikler yapılmış halidir. Bu vesileyle çalışmanın tez aşamasında gerekli ve değerli desteklerini esirgemeyen başta danışman hocam Prof. Dr. Talip TÜRÇAN olmak üzere Prof. Dr. Faruk TURHAN, Prof. Dr. Adnan KOŞUM, Prof. Dr. Hasan Ali GÖRGÜLÜ ve Prof. Dr. Haluk SONGUR hocalarıma teşekkürü bir borç biliyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Ünal YERLİKAYA
Isparta -2019